

ESER TAHLİL VE TENKİTLERİ

Dr. Eralp Özgen — Suçluların Geriverilmesi, Ankara 1962, XI + 256, Fiyatı 22 TL.

Ankara Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Asistanı Dr. Eralp Özgen tarafından kaleme alınan ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları meyanında neşredilen bu eser, suçluların geriverilmesi gibi bir taraftan Ceza Hukukunu, diğer yandan da Devletler Hukukunu ilgilendiren bir konuya tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Eser, dört bölüme ayrılmış olup, her bölüm başlıklar adını taşıyan kısımlara tefrik edilmiştir.

Birinci Bölüm, Genel bilgilere tahsis edilmiş ve üç başlık halinde incelenmiştir. Birinci başlıkta suçluların geriverilmesi müessesesinin esası ve kaynakları tetkik edilmiş ve bu meyanda bu müessesenin dış hukuktan ve iç hukuktan gelen kaynakları ele alınmıştır. Bu iki kaynağın yekdiğerini tamamladığını ve binnetice her iki kaynağa ihtiyaç duyulduğunu ifade eden Müellif, dış hukuk kaynağının iç hukuka atıfta bulunması halinde, muteber tutulacak olan iç hukuk kaynağının, atfın yapıldığı, yani mukavelenin imzalandığı tarihte mer'i olan kaynak olmayıp, mukavelenin tatbiki, yani talepten itibaren verildiği tarihte yürürlükte olan kaynak olmak lâzım geldiği kanaatinde (sah. 14). Ancak mukavelenin tatbiki sırasında yürürlükte bulunan iç hukuk kaynağının, mukavelenin in'ikadı ânında mer'i olan kaynaktan daha ağır olması ihtimalini gözönünde bulunduran Müellif, bu hususun TCK. nun 2. maddesi çerçevesi içinde halledileceğini beyan etmek suretile, bir tahdit vaz'etmekte; şu suretle ki, mukavelenin in'ikadı anındaki iç hukuk kaidesi ile, mukavelenin tatbiki sırasında mer'i olan iç hukuk kaidesinden hangisi maznunun daha lehinde ise (*lex mitior*) ona itibar edileceğini ifade etmek istemektedir. «Suçluları geri verme müessesesinin gelişimi» ne tahsis edilmiş olan ikinci başlıkta, Müellif, genel olarak müessesenin doğusundan bahsettikten sonra, müessesenin memleketimizdeki gelişmesini incelemekte, genel bir anlaşmaya duyulan ihtiyaca ve fakat buna mâni olan hususlara temas ederek, 13 Aralık 1957 de imzalanan Avrupa Konseyi Suçluları Geri Verme Anlaşmasına gereken önemi

vermekte ve bu anlaşmayı imza etmekle beraber henüz tasdik etmemiş olan Devletlerle Türkiye arasında evvelce yürürlüğe konmuş iki taraflı bir mukavele mevcutsa, o memleketle aramızda tahaddüs edebilecek bir geri verme meselesinde Avrupa anlaşmasının değil, fakat yine evvelki iki taraflı anlaşmanın tatbik edileceğine doğru olarak işaret eylemektedir (sah. 30-31). Üçüncü başlıkta suçluları geri verme müessesesi ile hudut harici etme müesseselerini ele alan Müellif, bu iki müessesenin ayrı hukukî mahiyetlerini incelemektedir.

İkinci Bölüm, suçluları geri vermenin şartlarına tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bu bölümün birinci başlığında geri vermenin müspet, ikinci başlığında ise menfi şartları incelemektedir. Müellif, birinci başlıkta temas ettiği müspet şartlar meyanına bir iade anlaşmasının mevcudiyetini ithal etmekte ve böyle bir anlaşma varsa, kendisinden iade talep edilen Devletin iadesi talep olunan maznunu iadeye mecbur olduğunu, aksi halde geri verme talebini kabul edip etmemekte muhtar bulunduğunu belirtmektedir, ve bu talebin kabul edilmesi halinde bunun milletlerarası bir mükellefiyet teşkil etmeyip, bir mücamele muamelesi şeklinde anlaşılacak gerektiğini kaydetmektedir (sah. 37). Müellif, ikinci müspet şart olarak kabul edilen bir fiilin mevcudiyeti şartını, evveleminde sureti umumiyede, bilâhare Avrupa Anlaşmasının hükümlerine göre tetkik ettikten sonra, Türk hukukuna göre aynı şartı bir daha gözden geçirmektedir. Avrupa Anlaşması hükümlerini incelerken, bu anlaşmanın türkçe metninde yapılmış olan müteaddit tercüme yanlışlarına temas eden ve bunların maddi birer hata olmaları hasebile; tashih edici yorumla düzeltilebileceklerini beyan eden Müellif (sah. 49), Türk hukuku bakımından kabahatlerde de geri verme müessesesinin câri olabileceği fikrini savunmaktadır (sah. 53). İkinci başlıkta iadenin menfi şartlarından bahseden müellif, evvelâ vatandaşın geri verilmezliği kaidelerini incelemekte ve yine meseleyi ilk olarak sureti umumiyede ele aldıktan sonra, Avrupa anlaşmasına ve Türk hukukuna göre bundan çıkarılması gereken neticeleri belirtmektedir.

Aynı başlık içinde siyasi suçluların iade edilmeyeceği esasını inceleyen müellif, evvelâ siyasi suç mefhumunu ele almakta, siyasi suçların tarifi mevzuunda şimdiye kadar ileri sürülmüş olan nazariyeri izah eylemekte, bunlardan hiç birinin tatminkâr olmadığını belirtmekte ise de (sah. 73-74), kendisi bir kriter vermekten kaçınmaktadır. Ancak eserin «Sonuç kısmında üstünlük nazariyesini tercih ettiğini beyan eylemektedir. Bundan sonra siyasi suçlardan dolayı failin iade edilmeyeceği kaidesinin tetkikine geçen müellif

kaidenin tarihçesinden, leh ve aleyhinde ileri sürülen fikirlerden bahsettikten sonra, bu kaideye vaz'edilen istisnaları izah etmektedir.

Müellif, iadenin menfi şartları meyanında, samimi olmıyan talepleri, askeri suçlardan dolayı iade memnuiyetini, mali suçlardan dolayı geri verilemezliği, basın suçlarının iade edilmeyeceğini ve kendisinden iade talep edilen Devletin kaza hakkının teessüs etmesi halinde suçlunun iade edilmeyeceği esaslarını da incelemektedir.

Üçüncü bölüm, geri vermenin usulüne tahsis edilmiştir. Üç başlığa ayrılmış olan bu Bölümün birinci başlığında talep safhası ve iade talebine veya teklifine taallük eden hükümler, ikinci başlığında talebin tetkik safhası ve bu safhada kendisinden iade talep edilen Devlet mercilerince ittihaz olunacak tedbirler ve bu meyanda değişik sistemlerle Türk sistemi incelenmektedir. Bu mevzuda Türk sistemini incelerken, Asliye Mahkemesince iade edilmeme veya iadesinde mahzur bulunmama yolunda ittihaz edilecek karar aleyhine Temyiz yoluna gidilemeyeceğini ve bunun Yargıtayın bir Daire kararı icabı olduğunu belirten müellif, kanunda bulunmıyan böyle bir tahdit hükmünün içtihat yolu ile tesisinin muvafık olup olmadığı yolunda fikrini açıklamamış, sadece içtihaden tesis edilen hükmü serd etmekle yetinmiştir (sah. 135). Müellif bu konudaki fikrini eserin «Sonuç» kısmında beyan etmiş bulunmaktadır. Nihayet aynı Bölümün üçüncü başlığında geri verilme kararı alındıktan sonra, bu karara mevzu teşkil eden şahsın teslimine mütedair hükümler incelenmektedir.

Dördüncü Bölümde suçluları geri vermenin neticeleri ve özellikle iadede hususilik prensipi incelenmektedir. Eserin Sonuç kısmında Müellif, vatandaşın geri verilmezliği kaidesinin artık terk edilmek gerektiğini, bütün Devletlerin taraf olacağı bir Genel İade Anlaşmasının akdini, siyasi suç kriteri bakımından üstünlük nazariyesinin tercih edilmek icap ettiğini, iade usulü bakımından ferdi hakları en iyi koruyan sistem olması itibariyle adli sistemin tercihe şayan olduğunu, hususilik prensibinde şahsın rızasına yer verilmemek lâzım geldiğini, iç hukukumuz bakımından ise, ayrı bir iade kanununa ihtiyaç bulunduğunu, Asliye Mahkemesinin iade mevzuunda vereceği karara karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı hakkındaki Yargıtay kararının mahzurlu olduğunu belirtmektedir.

Eserin Ekler kısmında Suçluların geri verilmesine ait Avrupa Anlaşmasının Türkçe ve İngilizce metinleri, Türkiye'nin, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Bulgaristan, Çekoslovakya,

Irak, İran, İsviçre, İtalya, Macaristan, Suriye, Yugoslavya ve Yunanistan'la akdettiği iade anlaşmaları yer almakta ve eser, etraflı bir bibliyografya ile son bulmaktadır.

Eseri, bu konu ile ilgilenen bütün hukukçulara hararetle tavsiye ederiz.

S. E.

Prof. Dr. Faruk Erem — Türk Ceza Hukuku, Cilt II: Hususi Hükümler, Ankara 1962, 1273 sahife, Fiyatı: 38 TL.

Ankara Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Adalet Psikolojisi Profesörü Dr. Faruk Erem tarafından kaleme alınan ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları meyanında neşredilen bu eser, memleketimizde Ceza Hukukunun hususi kısmı mevzuunu tam olarak inceleyen ilk eser olmak bakımından mahsus bir mevki işgal etmektedir ve edecektir. Hususi kısım mevzuunda şimdiye kadar ya monografik eserler vücutte getirilmiş yahut en çok işlenen bazı suçları incelemek maksadını güden ders kitapları yazılmış olan memleketimizde, bütün hususi kısmı içine alacak, temel bilgileri verecek, derli toplu bir esere ötedenberi ihtiyaç duyulmakta idi. İşte Prof. Faruk Erem'in bu eseri, sözü geçen ihtiyaca cevap vermekte, nazariyat ve tatbikatçılara ışık tutmaktadır.

Eser Türk Ceza Kanununun sırasını esas itibariyle takip etmekte ve sadece cürümlere münhasır bulunmaktadır. Bununla beraber, Devletin arzuulusal şahsiyeti aleyhine işlenen cürümler mevzuunda, orijinal bir tasnif tarzı ihtiyar edilmiş bulunmakta ve 15 sayılı kanunda bazı vatana ihanet addedilen suçların yer almasından istifade edilerek, vatana ihanet suçları âdeta iki kategoriye ayrılmaktadır. Birinci kategoriye, 15 sayılı kanuna giren suçlar, ikinci kategoriye ise, bu kanunun dışında kalan suçlar ithal edilmektedir. Aynı tefrik ve tasnif, Devlet kuvvetleri aleyhine işlenen suçlar bakımından da takip edilmiş bulunmaktadır.

Eserin Birinci Bölümü, Vatana ihanet cürümlerine tahsis edilmiş, olup, altı başlığa ayrılmıştır. Birinci Başlık, Giriş unvanını taşımakta ve vatana ihanet kavramı, Devletin şahsiyetine karşı cürümler kavramı bu başlık altında incelenmektedir.

İkinci başlık, 15 sayılı kanuna giren Devletin milletlerarası şahsiyetine karşı cürümlere tahsis edilmiş olup, Devlet ülkesi ve

egemenliğine karşı cürümleri, vatandaşın Devlete karşı harbe katılması, harp ve hasmane hareketlere tahrik, yabancı Devlet müdahalesini milli menfaatlere aykırı hareketler, asker toplamak, hasmane hareketlerde bulunmak, düşman askeri harekâtına yardım, düşmana iaşe ve malzeme yardımı, düşmana malî yardım, düşmanla ticaret, taahhütlere sadakatsizlik, Devletin emniyeti ile ilgili tahrip suçları, incelenmekte, Casusluk cürümleri başlığı altında da gizli kalması icap eden malûmatla alâkalı casusluk, işfasi men edilen malûmata müteallik casusluk, İfşaya müteallik casusluk fiilleri tahlil olunmaktadır.

Üçüncü başlıkta 15 sayılı kanuna giren Devlet kuvvetleri aleyhine cürümler incelenmekte ve yıkıcı fikir ve hareketlere müteallik cürümler unvanı altında, komünizm, anarşizm, diktatörlük, ırkçılık suçları ile milliyetçiliğin korunması maksadile ihdas edilen suçlar tetkik olunmaktadır. Yine aynı başlıkta ve Anayasanın ihlâli unvanı altında Anayasaya karşı işlenen cürümler, Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı işlenen cürümler tetkik edilmekte ve milletvekili sorumsuzluğunun bu suçlara tesiri ayrı bir paragraf halinde gözden geçirilmektedir. Hep aynı başlıkta isyan ve mukateleye teşvik, fesat heyetlerini techiz ve irtica suçları tetkik olunmaktadır.

Dördüncü Başlık, 15 sayılı kanunun dışında kalan Devletin şahsiyetine karşı cürümlere tahsis edilmiş olup, yasak mıntikalara girmek, fennî ve sınaî sırlardan faydalanmak, milli menfaatlere zarar verici faaliyetlerde bulunmak, yabancı cemiyetleri müsaadesiz kurmak, ve bayrağa hakaret etmek suçlarını sinesinde toplamaktadır.

Beşinci Başlık 15 sayılı kanunun dışında kalan Devlet kuvvetleri aleyhine işlenen cürümler unvanını taşımakta olup, icra kuvvetine tecavüz, asker toplamak, askeri itaatsizliğe sevk, Devlet Başkanına karşı suçlar, milli-manevî şahsiyete hakaret, ve bozgunculuk suçları bu başlıkta incelenmektedir.

Nihayet altıncı başlıkta yabancı Devletlerle bunların başkanları ve temsilcileri aleyhinde cürümler yer almış olup, bu başlıkta da yabancı Devlet reislerine karşı cürümler, yabancı Devlet bayrağına hakaret ve yabancı temsilciler aleyhine cürümler suçları toplanmıştır.

Altı başlığa ayrılmış bulunan ve Hürriyet aleyhinde işlenen cürümler unvanını taşıyan İkinci Bölümün birinci başlığı, Siyasî haklara karşı cürümlere tahsis edilmiş olup, suç mevzuu olmak bakımından siyasî haklar şeklinde toplanan, seçim haklarına, ihbar hakkına, Dernek kurma hakkına toplanma hakkına, düşünme hürriyetine ve basınla ilgili meselelere (basın suçları, basın yoluyla hakaret, yalan haberler, cevap hakkı, basın jürisi) ve kanun karşı-

sında eşitlik hakkına müteallik suçlara tahsis edilmiş bulunmaktadır. Haklar bu suretle incelendikten sonra, siyasi haklara karşı cürümlerin unsurları gözden geçirilmektedir.

Din ve vicdan hürriyetine karşı cürümler unvanını taşıyan ikinci başlıkta, lâiklik ve irtica hakkında umumi bilgiler verildikten sonra, din hürriyetine karşı işlenen suçlar hakkındaki kanun hükümleri şeklinde toplanmış olan, doğrudan doğruya din hürriyetini alâkadar eden suçlar, ve ölümlere saygı duygusuna aykırı suçlar tetkik edilmektedir.

Üçüncü başlık, şahıs hürriyeti aleyhinde cürümlere tahsis edilmiştir. Bu başlıkta da umumi bilgiler verildikten sonra, dış hürriyete karşı işlenen suçlar şeklinde toplanmış olan, hürriyetten mahrum etme suçu, küçükleri kaçırma suçu, fertlerin üstünü arama suçu ve mahpuslara karşı işlenen suçlar yer almakta, bundan sonra ve iç hürriyete karşı işlenen suçlar şeklinde takdim edilen suçlar gelmektedir.

Dördüncü başlık, mesken hürriyeti aleyhinde cürümlerden bahsetmektedir. Başlık iki ana kısma bölünmüş olup, birinci kısımda şahıslar tarafından işlenen mesken masûniyetini ihlâl suçu, ikinci kısımda ise, memurlar tarafından işlenen mesken masûniyetini ihlâl suçu yer almaktadır.

Haberleşme hürriyetine karşı suçlar unvanını taşıyan Beşinci başlıkta, bu hürriyetten ve mezkûr suçların mahiyetinden bahsedildikten sonra, başkasının haberleşme hürriyetini ihlâl, hususi mektupların neşir ve işaası, haberleşme varakalarını ortadan kaldırmak suçları, özel bir sıfatı olmıyan kimseler tarafından işlenebilecek suçlar şeklinde toplanmış bulunmakta, bunu müteakip P.T.T. idaresi memurlarının işleyebilecekleri suçlar ve meslek sırrını ifşa suçu tetkik edilmektedir.

Nihayet çalışma hürriyeti aleyhine cürümler unvanını taşıyan Altıncı başlıkta, san'at ve ticaretin men veya tahdidi suçu ile grev ve lokavta zorlamak suçu yer almış bulunmaktadır.

Üçüncü Bölüm, Devlet İdaresi aleyhine işlenen cürümlerden bahsetmekte olup, onbir başlığa ayrılmış bulunmaktadır.

Zimmet ve ihtilâs suçlarına tahsis edilmiş olan birinci başlığı, irtikâp, rüşvet, memuriyet vazifesini suiistimal ve ihmal, din adamlarına müteallik suçlar, memurun kötü muamelesi, hükûmet memuriyetinin ve unvan ve şerefine gasbı, hükûmete karşı şiddet veya mukavemet ve kanunlara muhalefet, resmî sıfatı haiz olanların aleyhine cürümler, mühür fekki ve muhafaza altındaki eşya ve

evrakı çalmak ve nüfuz ticareti yapmak suçlarına tahsis edilmiş olan başlıklar takip etmekte, her başlık içinde suçun unsurları, çeşitleri incelenmektedir.

Dördüncü Bölüm, Adliye aleyhine işlenen cürümlerden bahsetmekte olup, kanunen ifası lâzım gelen bir hizmetten imtina, suç tasnii, iftira, yalan şahadet, hakikata aykırı bilirkişilik ve tercümanlık ve yalan yere yemin, avukatlık vazifesinin suiistimali, suçluyu koruma, firar ve kendiliğinden hak alma suçlarına tahsis edilmiş olan sekiz başlığa bölünmüş bulunmaktadır.

Âmmenin nizamı aleyhine cürümler unvanını taşıyan Beşinci Bölüm, suç işlemeğe tahrikk ile cürüm işlemek için cemiyet kurma suçlarından bahseden iki başlıktan mürekkeptir.

Altıncı bölüm, âmmenin itimadı aleyhine cürümler unvanını taşımakta ve umumi bilgilerden sonra, paralarda, itibarı âmme kâğıtlarında ve kıymetli damgalarda sahtekârlık, Devlete ait mühürler ve damgalarla sair alâmetlerin taklidi, resmî ve hususî evrakta sahtekârlık suçlarını ihtiva etmektedir.

Âmmenin selâmeti aleyhinde cürümler unvanını taşıyan Yedinci bölüm, bir girişten sonra, büyük tehlike suçları şeklinde toplanmış olan yangın çıkarma, yangıcı, patlayıcı maddeler kullanma, kendi malını yakma, su baskını, müdafaa ve korunma tesislerini tahrip, su üstü yapıları tahrip, hileli vasıtalarla gemi batmasına sebebiyet, kurtarma ve korunma vasıtalarını saklamak ve tahrip etmek, tehlikeye taksirle sebebiyet vermek suçlarını ihtiva etmekte, bunu müteakip, demiryollarına karşı suçlar, telefon ve telgraf hizmetlerini inkitaat uğratma suçları, kara ve denizyollarını bozma suçları incelenmektedir. Umumun sıhhatine, yenecek ve içilecek şeylere müteallik suçları müteakip, uyuşturucu maddeler unvanını taşıyan beşinci başlıkta, uyuşturucu maddelerin ceza mes'uliyetine tesiri, bu maddeler hakkında kanunumuzda mevcut hükümler, uyuşturucu madde tedariki ve bunları kullanma suçları tetkik edilmiş bulunmaktadır.

Sekizinci Bölüm, umumi âdap ve aile nizamı aleyhinde cürümler unvanını taşımakta olup, bu suçlar hakkında genel bilgiler veren bir kısımdan sonra, ırza geçmek, ırza tasaddi, evlenme vaadile kızlık bozma, hayasızca hareketler, kaçırma ve alıkoyma, zina ve nesep suçlarını ihtiva etmektedir.

Dokuzuncu Bölüm, Şahıslara karşı cürümlere tahsis edilmiş bulunmaktadır. Bu bölümde kastlı ve taksirli olmak üzere adam öldürme, değişik şekillerile müessir fiil, çocuk düşürmenin muhtelif

çeşitleri; küçük veya malûlleri terketme, aile efradına karşı fena muamele, hakaret ve sövme suçları incelenmiş bulunmaktadır.

Nihayet Onuncu Bölümde mala karşı işlenen suçları inceleyen müellif, umumî bilgiler verdikten sonra, nâsı ızrar, umumî ve hususî dolandırıcılık suçları, taksirli ve hileli iflâs suçları, emniyeti suiistimal, muhtelif şekil ve suretlerle birlikte hırsızlık, yine muhtelif şekiller arzeden yağma, cürüm eşyasını almak, hakkı olmıyan yerlere tecavüz suçlarını incelemektedir.

Eser, bahislere göre arama cetvelini, Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun maddelerine göre arama cetvelini ve kelime üzerine arama cetvelini ihtiva etmektedir.

Eser, ilmî bir şekilde kaleme alınmış olup, mahkeme içtihatlarına ve yabancı ve Türk kaynaklarına geniş yer verilmiş, her suç unsurları, ağırlatıcı ve hafifletici sebepleri ve cezası itibariyle incelenmiş, bir çok yerlerde mehzaz kanunun durumu da belirtilmiştir. Bu hüviyetile, Türk Ceza Hukuku literatüründe büyük bir boşluğu dolduran bu eserin, Ceza hukuku nazariyat ve tatbikatı ile meşgul olan her Türk hukukçusunun kütüphanesinde bulunması zarurî bir temel-kitap hüviyetini taşımakta olduğundan şüphe edilemez. Kıymetli müellif ve aziz dostumuzu, yılların emek mahsulü olan bu eserinden dolayı candan tebrik eder, eseri hararetle tavsiye ederiz.

Prof. Dr. Sahir ERMAN

Dr. Metin Kıvrath — Parlamanter muafiyetler (Bizde ve Yabancı memleketlerde). Ankara, 1961, XV + 164, Fiyatı: 8,25 TL.

Eser, üç bölümden ibarettir. Birinci bölüm «Parlamanter muafiyetlerin doğuşu ve gelişmesi», ikinci bölüm «Sorumsuzluk», üçüncü bölüm «Dokunulmazlık» bahislerine ayrılmıştır. Eserin başında bir Giriş ve sonunda da bir Sonuç kısmı açılmış bulunmaktadır. Esere bir bibliyografya ile yazar ve konu endeksleri de ilâve edilmiş bulunmaktadır. Gerek sorumsuzluk, gerekse dokunulmazlık müesseseleri tarihli gelişmeleri üzerinde durulmak suretile, bilhassa İngiltere, Fransa ve Türkiyedeki şekliyle sabırla incelenmiş, bu arada yeri geldikçe başka memleketlere de temas edilmiştir. Kitap daha evvel kaleme alınmış olduğu için esas itibariyle 1924 Anayasası üzerinde durulmuş olmakla beraber, 1961 Anayasasının bu mevzuda

getirdiği pek az değişikliklere yeri geldikçe temas edilmekle bu eksiklik telâfi edilmeğe gayret edilmiştir. Fakat, dokunulmazlığın kaldırılmasında yeni Anayasanın kabul ettiği Anayasa Mahkemesi denetimine sadece Önsöz kısmında temas edilmiş, bu mevzua yerinde hiç ilişilmemiştir; yazarın bu mevzu üzerinde de durması halinde istifademizin daha fazla olacağını tahmin ediyoruz.

Şimdi, kitapta rastladığımız bazı hususlara işaret etmek istiyoruz:

1) Yazar, ceza hukukunda başlıca dört çeşit muafiyet bulun-
duğuna işaret etmekte, kazai muafiyet adı altında, Fransada içtihat-
larla tanındığına göre, yargıların ve tanıkların haysiyet ve namusu
ihlâl, hakaret ve lecevüz suçlarından dolayı cezalandırılmadığını
söylemektedir (sah. 2). Aynı husus için bizim hukukumuzdan misal
verilmemiştir. Bizde de hakaret ve sövme suçlarında, Türk Ceza
Kanununun 486. maddesine göre «Tarafların veya vekil, müdafî,
müşavir yahut kanuni mümessillerinin bir dâva hakkında kaza
mercilerine verdikleri dilekçe, lâyiha veya sair evrakın yahut
yaptıkları iddia ve müdafaaların ihtiva ettiği hakareti mutazammın
yazı ve sözlerinden dolayı takibat yapılamaz.»

Yazar, ailevi muafiyet ismi altında, gene Fransada karı-koca,
usul ve fûru arasında hırsızlık suçunun cezai takibata konu olmadı-
ğını söylemekte, fakat Türk hukukunda da bu şekilde hüküm
bulduğunu ifade etmemektedir. Türk Ceza Kanununun 524. mad-
desine göre,

- «1 — Haklarında ayrılık kararı verilmemiş karı kocadan birinin;
- 2 — Usul ve fûrudan yahut bu derece sıhrî akrabadan birinin
veya analık, babalık veya evlâtlığın;
- 3 — Faille beraber bir dam altında yaşayan erkek veya kız
kardeşinin zararına işlenmiş»

Bazı mal aleyhine cürümler ve bu arada hırsızlık fiilleri bizde
de takip olunmaktadır.

Gene aynı bahiste yazar Fransada yakın akrabalar tarafından
ika edilen suçları haber vermekten imtina edenlerin veya suçlu
yakın bir akrabaya yataklık edenin cezadan muaf olduklarını söyle-
mektedir. Bu hususta bizim mevzuatımızda da hükümler bulunmak-
tadır. Türk Ceza Kanununun 296. maddesinde cürüm işliyenleri sakla-
mak ve bir cürmün delillerini yok etmek fiilini usul, fûrû veya
karı, koca ve kardeş lehine işliyenin cezalandırılmayacağı gösteril-
miştir.

Bizim hukukumuzda aynı mevzuda hüküm varken, Fransız kanun ve tatbikatında olanı göstermekle iktifa etmemek gerekir. Misal verilmesinden maksat izahları daha kolay hatırlamak ve daha çabuk anlamak olduğuna göre bunların mümkün oldukça daha iyi bilinen hukukumuzdan seçilmesi böyle bir fikir çağırışını için daha uygun olur diye düşünmekteyiz.

2) Kitabın 23. sahifesinde 1924 Anayasasının, 17. maddesinde, sorumsuzluğu sadece Meclis içindeki fiillere hasretmeyip bunların Meclis dışındaki tekrarına da teşmil ettiği, bu bakımdan, sorumsuzluğun her memlekettekinden daha geniş bir şekilde kabul edildiği hükmüne varılmıştır. Aynı mütalâa 47. sahifede de tekrarlanmıştır. Halbuki 43. sahifede gösterildiği üzere bazı Anayasalar sorumsuzluğun şümülünü çizerken, mekânı değil, teşriî görevle ilgili fiilleri gözönüne almışlardır. Bizim Anayasamızın durumunu bu görüş noktasından tayin ederken, bahis konusu hükme yer veren anayasaların da gözönünde tutulması gerekmektedir, fikrindeyiz. Bu nevi Anayasalardaki sorumsuzluk, bir bakıma daha geniştir, çünkü, teşriî fonksiyonla ilgili olduğu takdirde, suç da teşkil etse, milletvekilinin Meclis dışındaki fiilini, içerde işlememiş olmasına rağmen, cezalandırmak imkânı bulunmayacaktır; halbuki, Meclis dışında işlendiği için bu fiiller 1924 Anayasasına göre sorumsuzluktan istifade edemeyeceklerdir; bir bakıma ise, bizim Anayasamızın hükmü daha geniştir; çünkü, teşriî görevle ilgili olmasa bile, sırf Mecliste işlendiği için dışarda işlenen ve görevle ilgili olmadığı için, o memleket Anayasalarına göre sorumsuzluktan istifade etmeyen fiillerin sorumsuzluk şümülü içinde kaldığı neticesine varılabilmektedir.

3) Yazar, İngilterede, Meclise dilekçe verenlerin, müşavirlerin herhangi bir kamarada veya onun komisyonlarında söyledikleri ve yaptıkları şeylerden dolayı sorumsuzluktan faydalandıklarını tebarüz ettirmekte, Fransa'da da 29 Temmuz 1881 tarihli Basın Kanununun böyle bir hüküm ihtiva ettiğini ilâve etmektedir (sah. 36). Biz de benzer bir hükmün mevzuatımızda bulunmasının faydalı olacağı şeklinde yazar tarafından ileri sürülen temenniye iştirak edeceğiz.

4) Yazar, Mecliste söylenmiş sözlerin hakaret ve küfür olması halinde dışarda tekrarlandığı takdirde, Taner'in aksine ve Başgil'in dediği gibi, sorumsuzluktan istifade etmemesi gerektiğini kabul etmektedir (sah. 48). Mecliste yapılmış hakaret ve sövme suçları dolayısıyla sorumlu olunamayacağı kabul edildiğine göre (sah. 54,

67, 135), yani hakaret ve küfür söz, oy ve demeç içine sokulduğuna göre, aynı şeylerin Meclis dışında tekrarlanması halinde niçin tam tersine bir neticeye varıldığı anlaşılamamaktadır.

Eğer yazar bu neticeyi bir temenni olarak ileri sürseydi, mesele yoktu; yahut, hakaret veya sövmenin oy, demeç ve söz terimi içine girmediğini ileri sürseydi, bunların dışarda tekrarı hali ile içerde sarfedilmesi arasında fark olmazdı. Fakat aynı terimler için, Meclis içinde hakaret ve sövmeyi içine alacak bir mâna vermek, Meclis dışında ise hakaret ve sövmeyi içine almıyacak bir mâna vermek ancak bu mütalâanın bir temenni olması gerektiği kanaatine sevk etmektedir.

5) Kitabın 82. sahifesinde dokunulmazlığın Parlamento üyelerinin bizzat şahıslarını koruduğu, mesken için dokunulmazlık olmadığı zikredilmektedir. Fakat, meselâ İtalyan Anayasası, mesken ve şahısları üzerinde arama yapılmasını menettiğine göre, bu mütalâa doğru değildir; nitekim, bu hususu yazar daha sonraki sahifelerde (sah. 88 ve 91) açıklamıştır.

6) Yazar, Arsel ve Başgil'e uyararak ve ayrıca Fransız yazarlarına uygun olarak, 1924 Anayasasına göre, ancak cürümlerden dolayı dokunulmazlığın bahis konusu olabileceğini, kabahatlerden dolayı dokunulmazlığı kaldırmadan kovuşturma yapılabileceğini ileri sürmektedir (sah. 83, 114, 137); buna sebep olarak da, Anayasanın cürüm kelimesini kullanmasını göstermektedir. Halbuki, Anayasa 1924 yılında yürürlüğe girdiğinde, yürürlükte bulunan 1274 ceza kanunnamesine göre suçlar kabahat, cünha ve cinayet olarak üçlü bir taksime tâbi tutulmakta, bu yüzden cürüm kelimesi her üçünü de ifade eden «Suç» anlamında kullanılmaktaydı. İki yıl sonra yürürlüğe giren Ceza Kanununun cürüm kelimesine verdiği mâna ile iki yıl evvelki Anayasayı yorumlamak doğru değildir. Kaldı ki, kabahatlerde dokunulmazlığın kabul edilmemesi lehinde kabahatten dolayı suçlunun bizzat mahkemeye gelmesinin şart olmadığı, cezasının nakdi olduğu, tevkifi gerektirmeyeceği şeklinde Fransada ileri sürülmüş gerekçeler mevzuatımız muvacehesinde doğru olmamaktadır; çünkü bizde iki yıla kadar hafif hapsi gerektiren kabahatler olduğu gibi (Ceza Kanunu 21. maddesinde kabahat cezasını bir günden iki yıla kadar kabul etmiştir), Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu kabahatten dolayı tevkife de izin vermiştir (m. 105). Bu bakımlardan kabahatlerin dokunulmazlık dışında bırakılması halinde bile Parlamento üyesinin Meclise gitmekten alıkonmayacağı hususundaki görüşünce bizde vârid de olamamaktadır.

7) Yazar, Meclisin, milletvekilinin tenvir maksadile dahi ifadesinin alınmayacağı hakkındaki bir kararını tenkit etmekte ve bu kararın Anayasanın dokunulmazlık sınırlarına uygun olmadığını ileri sürmektedir (sah. 87). Biz bu tenkide iştirak edemiyoruz. Sorgu kelimesi içine yazarın bahsettiği tenvir maksadile ifade almanın da girdiği fikrindeyiz. Milletvekili, başkasının işlediği bir suç için kendisi istiyerek ifade verirse, eğer yazar bunu kastediyorsa, o takdirde kendisi ile aynı fikirdeyiz.

Yazarın, cezai bir hükmün infazına milletvekili seçilmenin mâni olması hakkında Anayasa hükmünün doğru olmadığı yolundaki tenkidlerine iştirak etmekteyiz (sah. 90). Gerçekten dokunulmazlığın sebebi Parlamento üyesini cezasız bırakmak değil, fakat onu esassız itham ve siyasi saiklerle yapılan kovuşturmalardan himaye etmek olunca, kesinleşmiş bir hükmün böyle bir saikle olmadığı kabul edilmelidir.

Ceza hukukçusu olarak bazı noktalarda yazarla aynı fikirde olmamakla beraber, eserin gerek tarihçe gerekse mukayeseli hukuka yer vermek suretile yasama sorumsuzluk ve dokunulmazlığı müesseselerini etraflı bir şekilde inceleyerek hepimiz için faydalı olduğu neticesine varılmaktadır. Ayrıca, eser gayet açık ve basit bir dille yazıldığı için kolaylıkla ve zevkle okunabilmektedir. Yazarı tebrik eder, yeni eserleri için başarılar dilerim.

Doc. Dr. Öztekin TOSUN

Milton Katz and Kingman Brewster Jr. — The Law of International Transactions and Relations, New York, The Foundation Press, 863 sahife.

Harvard Üniversitesi Hukuk profesörlerinden Milton Katz ve Kingman Brewster Jr. tarafından yazılan bu kitap bir süredir Amerikan Hukuk Fakültelerinde International Legal Studies - Milletlerarası Hukuk Çalışmaları adı altında toplanan Devletler Hususi Hukuku ve Devletler Umumi Hukuku konuları ile meşgul olan yeni hukuk dalı üzerinedir. Yazarlar eserlerine şu soru ile başlıyorlar: «kişiler, ticari teşebbüsler veya diğer özel teşebbüsler değişik tabiiyette oldukları zaman işleyen, kendini hissettiren bir milletlerarası hukuki nizam var mıdır? Böyle bir milletlerarası hukuki nizamın kurulmasında iç hukuk sistemleri ile Devletler Umumi Hukukunun

rolleri nelerdir? Bu milletlerarası nizamın gelişme ve ıslah imkânları nelerdir?» Yazarlar kitaplarının bu soruları aydınlatacağını söylemektedirler.

Yazarlar, milletlerarası bir hayatın mevcudiyetinin otomatik olarak milletlerarası bir hukuk nizamının gerekliliğini tazammun etmediğine işaret ettikten sonra hukukî nizamın esaslı unsurlarını inceliyorlar. Profesörlere göre tesirli koruma ile kişiye asgari güvenlik sağlayan ve yapılan haksızlık ve zararları tazmin ettirecek unsur ilk önce gelmektedir. Bundan sonra korunacak çıkarları tesbit eden değerler ne olursa olsun, bir hukukî nizamda ihtilâfların halli ve müeyyidelerin uygulanması herkes tarafından kabul edilmiş tarafsız ve bağımsız bir otorite tarafından yapılmalıdır. Milletlerarası hayatta ise kıymet hükümleri, siyasal, sosyal ve ekonomik yapıları birbirine zıt bir çok memleket bahis konusudur. Hattâ aynı beşeri ve sosyal değerlere inanan milletler ve memleketler arasında da müessese ve siyasal geleneklerin pek değişik olması kişilerin korunması bakımından farklı sonuçlar meydana getirmektedir. Profesörler bütün bu gerekçeler sebebiyle milletlerarası hukuk nizamının soyut hukuk felsefesi ile çok güç izah edilebileceğini bunun için tatbikattan örnekler alarak açıklamak metodunu kabul ettiklerini bildiriyorlar. Eser milli ve milletlerarası mahkemeler, andlaşmalar dahili mevzuat, diplomatik yazışmalar ticari teamül gibi tatbikata dayanılarak meydana getirilmiş ve Amerikan Hukuk Fakültelerinde uygulanan (Case - Örnekolay) metodu ile hazırlanmıştır. Kitap iki kısım ve 12 bahisten ibarettir. Birinci kısımdan önce Amerikan hukuk eserlerinde âdet olduğu üzere eserde zikredilen içtihatların uzun bir listesi bunu izleyen muhtelif memleketlerin anayasaları ve kanunları listesi, bundan sonra Andlaşmalar ve diğer milletlerarası sözleşmelerin listesi sonra da geniş bir bibliyografya listesi gelmektedir. Birinci kısma girmeden kısa bir Giriş bulunmaktadır.

Birinci kısmın başlığı: Yurdlar dışında kişilerin hukukî durumu: bir memlekette fazla yerde yapılan faaliyetin hukukî sonuçları'dır. Birinci kısımda 7 bahis bulunmaktadır. Birinci bahis yabancı bir memlekete giriş: ikamet, seyahat, muhaberat ve kişinin yabancı ülkede güvenliği adını taşımaktadır. İkinci bahis yabancı bir memlekette mal almak ve kullanmak, üçüncü bahis yabancı bir memlekette iktisadî faaliyette bulunmak, dördüncü bahis yabancı memlekette yabancı bir şirket olarak veya mahallî hukuka göre kurulmuş bir şirket olarak iş yapmak başlığı altındadır. Beşinci bahis hükümetlerle veya onların temsilcileri ile milletlerarası ticaret münasebetleri

adını taşımaktadır. Burada yabancı hükümetlerin dâva edilip edilmemeleri yani kazaî muafiyet bahis konusu olmaktadır. Altıncı bahis dışarda delil toplama ve hukukî yardım, yedinci ve birinci kısmın son bahsi yabancı ticari mahkeme kararlarının tanınması ve icrası adını taşımaktadırlar.

Birinci kısmın hemen Devletler Hususî Hukuku konuları ile meşgul olmasına karşılık, ikinci kısmın Devletler Umumi Hukuku konuları ve meselelerini incelediği görülmektedir. Sekizinci bahis Ceza kanunlarının İcabi İhtilâfı adını taşımakta ve suç bakımından kendilerini yetkili gören iki kanun karşısındaki durum incelenmektedir. Dokuzuncu bahis Tahdit edici ve İnhisarçı kanunlar karşısındaki durumu, Onuncu bahis paranın kıymetini koruma ve kambiyo tahditleri sebebiyle milletlerarası iş ve ticaret adamlarının neleri nazara almaları gerektiğini, On birinci bahis mükerrer vergilendirmeyi, nihayet On ikinci ve son bahis Devletleştirme, istimplâk, ve imtiyaz mukavelelerinin feshini izah etmektedir.

Amerika Birleşik Devletlerinde hukuk öğretim ve eğitiminde birinci amaç tatbikatçıyı iyi yetiştirmek olduğuna göre The Law of International Transactions and Relations adlı bu eser başarılıdır. Milletlerarası hayatta özel kişilerin münasebetlerinin gittikçe arttığı zamanımızda bu münasebetlere uygulanacak bir milletlerarası özel münasebetler hukukunun kurulmakta olduğu, bu hukukun milletlerarası andlaşmalar ve iç mevzuat prensiplerine ve hattâ gerek Devletler Hususî Hukukun ve gerekçe Devletler Umumi Hukukunun teamül yoluyla yerleşmiş kurallarına dayandığını iddia edebiliriz.

Doc. Dr. Yılmaz ALTUĞ